

Μο Γιαν “Οι μπαλάντες του σκόρδου”
Ο μαοϊσμός στη λογοτεχνία και τα όρια των αναγνωστικών αντοχών

Σημειώσεις κράτησε η Κέλλυ Πάλλα
Επιμέλεια Γεωργία Πούλου

1. Το βιβλίο, της δεύτερης συνάντησης περιόδου 2018-19, μάς έβαλε στα βαθιά του θεματικού κύκλου *Συγγραφείς της Απω και Μέσης Ανατολής*. Μυθιστόρημα βαθιά πολιτικό, «Οι μπαλάντες του σκόρδου» (πρωτοκυκλοφόρησε το 1995), φέρει την υπογραφή ενός γενναίου συγγραφέα, που με το έργο του επέκρινε το καθεστώς της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας, αντιμετώπισε διώξεις, δεν εγκατέλειψε όμως ποτέ την πατρίδα του και απέσπασε το Νόμπελ λογοτεχνίας το 2012. Ενδεικτικό το ψευδώνυμό του, «Μο Γιαν», που στα κινέζικα σημαίνει «μη μιλάς».

2. Ο χρόνος της ιστορίας τοποθετείται στην εποχή μετά την *Πολιτιστική Επανάσταση*, η οποία κράτησε μία δεκαετία (1966- 1976) και έληξε με τον θάνατο του εμπνευστή της, Μάο Τσε Τουνγκ. Ο επί 27 χρόνια ηγέτης του ΚΚΚ επιδόθηκε σε απίστευτες ακρότητες στο πλαίσιο των εκκαθαρίσεων όσων θεωρήθηκαν «αναθεωρητές» (παλιοί γαιοκτήμονες, ανώτεροι υπάλληλοι, διανοούμενοι) ή ύποπτοι για επαναφορά του καπιταλισμού. Το νήμα της αφήγησης δεν είναι ευθύγραμμο, αλλά παρουσιάζει χάσματα με αναδρομές στο παρελθόν και τους στίχους του τυφλού τραγουδιστή, Τζανγκ Κου, στην αρχή κάθε κεφαλαίου, να εκφέρει τη φωνή των καταπιεσμένων κινέζων αγροτών και του αφηγητή, που θρηνούν την εξαθλίωση των πατριωτών τους και την αυθαιρεσία του καθεστώτος.
3. Οι συνθήκες ζωής, όπως περιγράφονται, θυμίζουν Μεσαίωνα στον δυτικό αναγνώστη, ο οποίος αδυνατεί να αντιληφθεί την αντίφαση ανάμεσα στην ανεπτυγμένη βιομηχανικά Κίνα των πόλεων και την αγροτική της ενδοχώρα, όπου οι καλλιεργητές (η χώρα ξεπερνά σε πληθυσμό το 1.300.000.000 κατοίκους) ζουν σε συνθήκες απόλυτης ένδειας. Στην αφήγηση υπάρχουν άμεσες και έμμεσες αναφορές που ξεδιαλώνουν την πιθανή σύγχυση του αναγνώστη, τοποθετώντας την πλοκή στην μετά-την-πρώτη-εξέγερση-της-Πλατείας-Τιεν-Αν-Μεν εποχή (1976) και την κορύφωση και καταστολή της (1989).
4. Οι σκηνές του ωμού ρεαλισμού, με τις εκκρίσεις του σώματος, την αποφορά του σκόρδου και την παράλογη κρατική σκληρότητα επιβαρύνουν την ανάγνωση, ενώ το όνομα του χώρου της δράσης, «Κομητεία του Παραδείσου», σαρκάζει την κόλαση, όπου ζουν οι ήρωες. Η αλληλουχία των γεγονότων διακόπτεται τόσο από τις ονειρικές εικόνες της φύσης, που αναπαριστούν μια άγνωστη σε μας χλωρίδα και πανίδα, όσο και την αποδιοργάνωση της συνείδησης των εξαχρειωμένων, από την καθεστωτική και αστυνομική βία, υπηκόων. Ειδικά οι λεπτομέρειες του αγροτικού κόσμου δεν συμπληρώνουν απλώς το σκηνικό, αλλά αισθητικοποιούν το αδιέξοδο του ανθρώπινη δράματος. Οι ζοφερές λεπτομέρειες διαμορφώνουν ένα εφιαλτικό σκηνικό καφκικού τύπου και αποδεικνύονται το ισχυρότερο μέσο της αφηγηματικής τεχνικής του συγγραφέα.
5. Το μυθιστόρημα απεικονίζει ανάγλυφα την κομματική νομενκλατούρα, την κορυφή της κομματικής πυραμίδας, η οποία έχει ταυτίσει το κράτος με το κόμμα, νέμεται κάθε είδους προνομίων και, παρόλο που είναι βουτηγμένη στη διαφθορά, επικαλείται την ιδεολογική της καθαρότητα. Η εξουσία, πολιτική, αστυνομική, δικαστική, με την έπαρση με την οποία ασκείται, καταλήγει στην απόλυτη ύβρη χωρίς να δείχνει ίχνος σεβασμού στην ανθρώπινη ύπαρξη. Τα συναισθήματα αγάπης των γονιών προς τα παιδιά, των παιδιών προς τους γονείς, των αδελφών μεταξύ τους, ακόμη και η παραμικρή εκδήλωση τρυφερότητας έχει εξαλειφθεί μπροστά στο ένστικτο της επιβίωσης, που δοκιμάζεται κάτω από τις σκοτεινότερες συνθήκες.
6. Η υποταγή των ηρώων στη μοίρα τους, η αποδοχή της ζωώδους αντιμετώπισής τους από τους κρατικούς αξιωματούχους συνάδει με το κομφουκιανικό ηθικο-θρησκευτικό σύστημα, το οποίο επιβάλλει την καταστολή των επιθετικών ανθρώπινων ορμών και των αρνητικών συναισθημάτων. Πλάι σ' αυτήν την παράδοση συνυπάρχουν πανάρχαιες ντόπιες δεισιδαιμονίες και έθιμα, όπως οι γάμοι των νεκρών, τις οποίες οι κινέζοι πολίτες αναβιώνουν προκειμένου να εξασφαλίσουν τα προς το ζην.
7. Μοναδικά διαλείμματα φωτός αποτελούν ο έρωτας του γενναίου Γκάο Μα (στον αντίποδα του φοβισμένου και υποταγμένου Γκάο Γιανγκ) για την Τζίντζου, που μαζί με τον ανώνυμο καθηγητή- συνήγορο στο δικαστήριο του Τζενγκ Τσανγκκιάν, αυτός μισεί τους κομματικούς αξιωματούχους και ταυτόχρονα υπερασπίζεται τον

κομμουνισμό, εκφράζουν τις θέσεις του συγγραφέα, που καταδικάζει τον ιδιότυπο «κρατικό» καπιταλισμό της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας, τη φαύλη γραφειοκρατία και το παράλογο φορολογικό της σύστημα. Επικαλείται μάλιστα τις *Τέσσερις Θεμελιώδεις Αρχές του Σοσιαλισμού* και την υποχρέωση του λαού να εξεγερθεί εναντίον οποιασδήποτε κυβέρνησης αγνοεί την ευημερία του.

8. Η γλωσσική μαγεία του κινέζικου πρωτότυπου κειμένου, παρά την αδύναμη ελληνική μετάφραση, με ενδιάμεσο σταθμό την αγγλική γλώσσα, είναι εμφανής και δικαιώνει τη βράβευση του συγγραφέα με το Νόμπελ λογοτεχνίας, αφού φέρνει το αναγνωστικό κοινό αντιμέτωπο με αλήθειες, που ξεπερνούν τη φαντασία, τις αναγνωστικές προσδοκίες, αλλά και τις αντοχές του.
9. Ο Μο Γιαν καταφέρνει να μας αφυπνίσει και να μας κάνει να υποψιαστούμε ότι η πραγματικότητα στη σύγχρονη Κίνα, του υπερπληθυσμού και την τεχνολογικής έκρηξης, μπορεί να μην έχει αλλάξει δραστικά από την εποχή μαοϊσμού. Επίσης μας δίνει μια ερμηνεία του φαινομένου των τελευταίων δεκαετιών, του οποίου όλοι είμαστε μάρτυρες: τη δυναμική στροφή του ΚΚΚ προς την κατεύθυνση της βιομηχανικής και χρηματοπιστωτικής παγκοσμιοποίησης.